

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний

Кафедра психології і педагогіки



Л.Л. Станіславова

2020 р.

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна Етнопсихологія

Освітньо-професійна програма Психологія

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Василенко Олена Миколаївна
Профайл викладача	http://psy.khnu.km.ua/vasylenko-olena-mykolayivna
E-mail викладача(ів)	vasilenko.dm@ukr.net
Контактний телефон	+380986251323
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=983
Навчальний рік	2020-2021
Консультації	Очні: понеділок, 4-а пара, аудиторія 3-403а; он-лайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Характеристика дисципліни

Статус дисципліни	Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин						Форма семестрового контролю			
				Кредити ЄКТС	Години	Аудиторні заняття				Індивідуальна робота студента	Самостійна робота, в т.ч. ІРС	Курсовий проект	Курсова робота	Залік	Іспит
						Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття						
О	Д	2	4	4	120	45	30		15		75			+	

Анотація дисципліни

Етнопсихологія сприяє розширенню знань студентів з питань національно-психологічних властивостей людини, яка уособлює певну етнічну культуру, спосіб життя, ментальність. Вміння враховувати індивідуально-психологічні особливості людей як представників певних етносів дозволить студентам у майбутній професійній діяльності встановлювати ефективну взаємодію з цими людьми, надавати їм психологічну допомогу в розв'язанні конкретних життєвих ситуацій. Дисципліна викладається для студентів денної та заочної форм навчання. При викладанні дисципліни використовуються традиційні та сучасні технології, зокрема: лекції (традиційні, лекції-візуалізації, лекції-конференції); практичні заняття (з використанням інформаційних технологій, проблемних ситуацій, семінарів); самостійна робота (написання рефератів, підготовка до контрольних заходів).

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни – розширення знань з питань національно-психологічних властивостей людини, яка уособлює певну етнічну культуру, спосіб життя, ментальність.

Завдання дисципліни – сприяти засвоєнню знань про різні етнічні культури, спосіб життя, ментальність етносів для вирішення відповідних життєвих потреб та надання психологічної допомоги представникам різних етносів.

Очікувані результати навчання

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: **вміти** дискутувати, висловлювати власну думку, модифікувати свої міркування відповідно до культурних чи гендерно-вікових особливостей співрозмовника; **володіти** навичками самостійного проведення досліджень певних етнопсихологічних феноменів та формулювання висновків за результатами цих досліджень; **вміти** складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, враховуючи етнічні та культурні особливості співрозмовників.

Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

№ тижня	Тема лекції*	Тема практичного заняття*	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
1	Історія та етапи розвитку етнопсихології як науки.	Історія та етапи розвитку етнопсихології як науки.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання..	5	[1, с. 3-12; 2, с. 6-32; 3, с. 16-32; 16, с. 12-34; 6, с. 46-58].
2	Етнопсихологія як наука про психічні властивості народу	Етнопсихологія як наука про психічні властивості народу	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, с. 3-12; 2, с. 6-32; 3, с. 16-32; 16, с. 12-34; 6, с. 46-58].
3	Проблема етносу й нації в етнопсихології.	Проблема етносу й нації в етнопсихології.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, с. 13-24; 2, с. 50-100; 4, с. 61-80; 16, с. 91-105; 6, с. 29-32].
4	Мова як етнодиференціююча та етноформуюча ознака етносу	Мова як етнодиференціююча та етноформуюча ознака етносу	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання, підготовка до ТК5.	5	[1, с. 24-30; 2, с. 164-190].
5	Ментальність як етнопсихологічний феномен.	Ментальність як етнопсихологічний феномен.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, с. 24-39; 3, с. 48-56; 16, с. 248-268].
6	Характер етносів, його етнопсихологічна та соціальна характеристика	Характер етносів, його етнопсихологічна та соціальна характеристика	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, с. 58-70; 2, с. 100-132; 6, с. 129-143].
7	Особливості характеру окремих народів світу.	Особливості характеру окремих народів світу.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання, підготовка до ТК8.	5	[1, с. 58-92; 12, с. 48-68].
8	Національна та світова культура як об'єкт втілення національної психології народів	Національна та світова культура як об'єкт втілення національної психології народів	Опрацювання теоретичного матеріалу.	5	[2, с. 140-163; 3, с. 48-56; 16, с. 248-268].
9	Соціально-психологічні аспекти національного виховання.	Соціально-психологічні аспекти національного виховання.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[2, с. 140-163; 3, с. 48-56; 16, с. 248-268].
10	Релігія та церква в етнонаціональному житті.	Релігія та церква в етнонаціональному житті.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, с. 98-100; 2, с. 217-240].
11	Психологія замовлянь українського етносу та їх використання в	Психологія замовлянь українського етносу та їх використання в	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього	5	[1, с. 111-112; 3, с. 48-56; 16, с. 248-268].

1	2	3	4	5	6
	народно-лікувальній практиці.	народно-лікувальній практиці.	завдання.		
12	Екологія етносу: соціально-психологічний аналіз.	Екологія етносу: соціально-психологічний аналіз.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, с. 29-54; 2, с. 100-132; 6, с. 129-143].
13	Сім'я та шлюбно-родинні стосунки в етнічних культурах.	Сім'я та шлюбно-родинні стосунки в етнічних культурах.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, с. 7-10; 2, с. 32-37; 3, с. 32-38; 16, с. 12-34; 6, с. 46-58].
14	Адаптація до нового культурного середовища.	Адаптація до нового культурного середовища.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[5, с. 142-148].
15	Розвиток та трансформація етнічної ідентичності.	Розвиток та трансформація етнічної ідентичності.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1, с. 29-54; 2, с. 50-100; 7, с. 61-80; 8, с. 91-105; 9, с. 29-32].

Примітка: * Лекції проводяться щотижня – дві години, практичні заняття – по дві години через тиждень; ТК – тестовий контроль.

Політика дисципліни

Організація освітнього процесу в Університеті відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітній програмі та навчальному плану. Здобувач вищої освіти зобов'язаний відвідувати лекції і практичні заняття згідно з розкладом, не запізнюватися на заняття, практичні завдання виконувати відповідно до графіка. Пропущене практичне заняття студент зобов'язаний опрацювати самостійно у повному обсязі і відвідувати перед викладачем не пізніше, ніж за тиждень до чергової атестації. До практичних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набуті особою знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок перезарахування результатів навчання у ХНУ (<http://khnu.km.ua/root/files/01/06/03/006.pdf>).

Здобувач вищої освіти виконуючи самостійну роботу з дисципліни має дотримуватися політики доброчесності. У разі наявності плагіату в будь-яких видах навчальної роботи здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і має повторно виконати завдання з відповідної теми (виду роботи), що передбачені робочою програмою (силабусом).

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання академічних досягнень студента здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за інституційною чотирибальною шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з врахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти визначаються відповідно до структури дисципліни і важливості окремих її видів робіт.

Для практичних занять встановлюється обов'язковий мінімум оцінок, які має отримати студент впродовж семестру, щоб виконати програму дисципліни. Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється усним опитуванням і тестуванням. Виконання індивідуального завдання завершується підготовкою реферату у терміни, встановлені графіком самостійної роботи.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів денної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота						Самостійна робота		Семестровий контроль (залік)
Усне опитування						Тестовий контроль		
T1	T3	T6	T10	T12	T15	T5	T8	T1-15
ВК: 0,4						0,2		0,4
								0

Умовні позначення: Т – тема дисципліни, ВК – ваговий коефіцієнт.

Критерії оцінювання за видами робіт

Усне опитування

Оцінювання знань студентів здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає, логічний виклад відповіді державною мовою (в усній або у письмовій формі), демонструє якісне оформлення роботи і володіння спеціальними інструментами. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві-три несуттєві похибки.
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом і фаховою термінологією, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента будується на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві-три несуттєві помилки.
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим, набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

Тестовий контроль

Тестування відбувається у Модульному середовищі для навчання ХНУ. Студент може пройти тест письмово за умови здачі заборгованості або відсутності технічних можливостей для комп'ютеризованого проходження тесту.

На тестування відводиться 15 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Для кожної теми, що виноситься на тестовий контроль, розроблений окремий тестовий блок, що містить 10 завдань. Вірна відповідь за кожне завдання в один бал. Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, наведена у таблиці.

Сума балів за тестові завдання	0–4	5–6	7–8	9–10
Оцінка за 4-бальною шкалою	2	3	4	5

Якщо студент отримав негативну оцінку, то він має перездати її в установленому порядку, але обов'язково до терміну наступного контролю.

Реферат

Оцінка, яка виставляється за реферат, складається з таких елементів: якість оформлення реферату відповідно до вимог його оформлення та усне опитування студента з проблеми, яка висвітлена в рефераті (захист реферату).

Оцінювання реферату здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	У рефераті здійснено критичний огляд наукових понять різними авторами, наведених в різних джерелах; матеріал реферату добре структурований, логічно викладений; реферат оформлено з дотриманням встановлених вимог; студент демонструє здатність робити у рефераті логічні висновки та узагальнення. Під час захисту реферату проявляє здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання, оперує науковими фактами та поняттями.

Добре	У рефераті здійснено аналіз основних аспектів проблеми; використано джерела, які дають змогу розкрити теоретичні й прикладні аспекти проблеми; матеріал реферату загалом структурований, логічно викладений; оформлення роботи в цілому відповідає встановленим вимогам; студент послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно викладає матеріал; демонструє здатність робити логічні висновки та узагальнення, але під час захисту реферату не в повній мірі може аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання, недостатньо оперує науковими поняттями.
Задовільно	У рефераті здійснено поверхневий аналіз основних аспектів проблеми; використані джерела не дають можливості повністю розкрити тему реферату; реферат містить зайвий матеріал, що не відповідає змісту теми і свідчить про нездатність студента зрозуміти її зміст; реферат в цілому оформлений згідно вимог, але є суттєві недоліки. Під час захисту реферату студент не може висловити та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання, не оперує науковими поняттями.
Незадовільно	Реферат практично не виконано; студент не висвітлив в повній мірі тему або висвітлив її неправильно; реферат складається з окремих малозмістовних тез, які за своїм змістом не відображають суті теми реферату; текст реферату є повністю ідентичним тексту підручника чи конспекту або повністю ідентичним реферату іншого студента на таку ж тему; реферат не оформлено згідно вимог, здан не вчасно чи відсутній взагалі.

Семестровий контроль (залік)

Підсумкова оцінка за семестр згідно з національною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до Електронного журналу.

Залік виставляється, якщо середньозважений бал, який отримав студент з дисципліни, знаходиться у межах від 3,00 до 5,00 балів. При цьому за інституційною шкалою ставиться оцінка «зараховано», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом кількості балів відповідно до таблиці Співвідношення.

Співвідношення вітчизняної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС:

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Інституційна оцінка, критерії оцінювання		
A	4,75–5,00	5	Зараховано	<i>Відмінно</i> – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок
B	4,25–4,74	4		<i>Добре</i> – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4		<i>Добре</i> – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3		<i>Задовільно</i> – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3		<i>Задовільно</i> – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	Незараховано	<i>Незадовільно</i> – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2		<i>Незадовільно</i> – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Питання для підсумкового контролю з дисципліни

1. Історія становлення та розвитку етнопсихології як науки.
2. Національний характер як сукупність специфічних властивостей, психічних якостей.
3. Охарактеризуйте об'єкт, предмет, зміст етнопсихології та її основні категорії.
4. Зв'язок етнопсихології з етнологією, психологією, соціологією, етнографією, культурологією, фольклористикою, історією.
5. Історія вітчизняної етнопсихології.
6. Мова як головний структурний елемент збереження національної свідомості.
7. Роль етнопсихологічних знань у роботі практичних психологів і педагогів.
8. Релігійна самосвідомість і роль конфесійного фактору у консолідації народу.
9. Назвіть та обґрунтуйте два підходи до розуміння етнопсихології як науки.
10. Витоки національного характеру українців.
11. Ментальність: сутність, функції, генеза.
12. Звичай українського етносу.

13. Категоріальний апарат етнічної психології.
14. Сучасний екологічний стан у соціумі.
15. Суть, зміст, структура характеру.
16. Особливості характеру народів Далекого Сходу.
17. Методи наукових досліджень в етнопсихології.
18. Особливості характеру народів Близького Сходу.
19. Національні меншини в Україні та їх етнопсихологічна характеристика.
20. Особливості характеру народів Північної Америки.
21. Охарактеризуйте анкетне опитування та інтерв'ю як методи етнопсихологічного дослідження.
22. Особливості характеру народів Західної Європи
23. Національні меншини в Україні та їх етнопсихологічна характеристика.
24. Менталітет як світосприймання, світовідношення.
25. Принципи національної психології, сформульовані у працях О.Потебні, М.Костомарова тощо.
26. Соціально-психологічні проблеми міжконфесійних конфліктів в Україні.
27. Психологічна характеристика етносу.
28. Сім'я, її походження, сучасна типологія, функції сім'ї у суспільстві.
29. Розробка понять «етнос», «субетнос», «етнічний ареал», «етнічна спільність» у науковій літературі.
30. Етнічні стереотипи. Роль етнічних стереотипів у житті людей.
31. Роль етнічного фактору у сучасному житті, форми й типи відносин між різними етнічними групами.
32. Сімейно-побутові обряди як прояв історико-психологічного буття українського етносу.
33. Проблеми менталітету в українській філософсько-психологічній науці. Українська ментальність.
34. Суть, зміст, форми й методи національного виховання.
35. Теоретико-методологічне розуміння суті та психології нації.
36. Мова як етнокультурна цілісність та універсальна система етнічного буття народу.
37. Історія та теорія розвитку української нації.
38. Роль етнопсихологічних знань в національному вихованні молоді.
39. Поясніть чому у 1930 - х роках в країнах колишнього СРСР етнопсихологія як наука була забороненою і вважалася «буржуазною» наукою.
40. Назвіть та охарактеризуйте основні завдання етнопсихології як науки.
41. Національний характер як визначальний структурний елемент психології етносів.
42. Замовляння: суть, народно-традиційне розуміння і принципи використання. Психологія народного уявлення хвороби та методи їх лікування замовленнями.
43. Назвіть вітчизняних вчених, які зробили значний внесок у розвиток етнопсихології (філософів, письменників, етнографів, мовознавців).
44. Соціально-психологічні проблеми міжконфесійних конфліктів в Україні.
45. Історія розвитку етнопсихології за кордоном.
46. Особливості характеру народів Північної Америки.
47. Роль етнопсихологічних знань у розбудові національної держави.
48. Психологія етнічних стосунків у різноетнічних сім'ях.
49. Мова, міфологія, вірування, фольклор, звичаєво-побутова культура як субстрат етнопсихологічних знань.
50. Особливості характеру народів Західної Європи.
51. Сфери вияву етнопсихологічних факторів.
52. Переговори, процес підготовки та етапи їх проведення.
53. Психологія етносу і природнокліматичні умови.
54. Які нормативно-правові документи декларують права національних меншин в Україні?
55. Концепція «народного духу» в німецькій філософії (І. Гердер, Г. Гегель, І. Кант).
56. Етнічні конфлікти, їх сутність.
57. Теорія «модальної особистості».
58. Етнічні компоненти та складники української пракультури (Ю. Липа).
59. Історія становлення замовлянь українського етносу.
60. Сутність і психологічні функції оберегів, гербів, характер їх використання.

Рекомендована література

Основна література

1. Баронин А. С. Этническая психология / А. С. Баронин. – Киев : Тандем, 2000. – 264 с.
2. Бандурка А. М. Этнопсихология : учебное пособие для высших учебных заведений / А. М. Бандурка, В. А. Друзь. – Харьков : Ун-т внутр. дел, 2000. – 240 с.
3. Кукушин В. С. Этнопедагогика и этнопсихология / В. С. Кукушин, Л. Д. Століренко. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. – 448 с.
4. Налчаджян А. А. Этнопсихология / А. А. Налчаджян. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2004. – 381 с.
5. Савицька О. В. Этнопсихология / О. В. Савицька, Л. М. Співак. – Київ : Каравела., 2011. – 264 с.
6. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология / Т. Г. Стефаненко. – М. : ИП РАН, Академический Проспект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2000. – 320 с.

Додаткова література

7. Бромлей Ю. В. Человек в этнической (национальной) системе / Ю. В. Бромлей. – Київ : Вища шк., 1984. – 152 с.
8. Василенко О. Психологічні особливості трансформації етнічної ідентичності в родинах трудових мігрантів / О. Василенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Психологічні науки» : зб. наук. праць / голов. ред. О. Є. Блинова. – Херсон : Херсонський державний університет, 2016. – Вип. № 5. Том 2. – С. 90-94.
9. Василенко О. М. Психологічні проблеми адаптації трудових мігрантів до проживання в новому етнокультурному середовищі / О. М. Василенко // Інноваційні наукові дослідження в сфері соціології, психології та політичних наук: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Сладковічево, Словацька Республіка, 10-11 березня 2017 р.). – Сладковічево, 2017. – С. 54-57.
10. Введение в этническую психологию : учеб. пособ. / под ред. Ю. П. Платонова. – СПб. : СПбГУ, 2000. – 170 с.
11. Гнатенко П. И. Національний характер: міфи й реальність (Історико-філософський аналіз) / П. И. Гнатенко. – Київ : Вища шк., 1984. – 152 с.
12. Гомалієць В. А. Психологія народів та її елементи / В. А. Гомалієць // Історія психології. – Київ, 1991. – 211 с.
13. Кайдалова Л. Г. Психологія спілкування : навч. посіб. / Л. Г. Кайдалова, Л. В. Пияка. – Харків : НФаУ, 2011. – 132 с.
14. Крысько В. Г. Этнопсихология и межнациональные отношения : курс лекций / В. Г. Крысько. – М. : Экзамен, 2002. – 191 с.
15. Лурье С. В. Историческая этнология : учеб. пособ. для вузов / С. В. Лурье. – М. : Гаудеамус, 2004. – 624 с.
16. Пірен М. І. Основи етнопсихології : підручник / М. І. Пірен. – Вид. 2-е, доповнене. – Київ, 1988. – 436 с.
17. Попович М. Національна культура й культура нації / М. Попович. – Київ : Тов-во «Знання» України, 1991. – 63 с.
18. Чижевський Д. Нація й людство / Д. Чижевський // Нариси з історії філософії на Україні. – Київ, 1992. – 230 с.